

Danmarks Apotekerforening

Analyse

4. september 2019

Danskerne har fået lettere adgang til et apotek, men økonomien i sektoren er under pres

Antallet af apoteker er steget med 56 procent siden 2015, hvor en ny lov om apoteker løsnede rammerne for etablering af apoteker. Apotekerne har samtidig udvidet åbningstiderne og nedbragt ventetiderne. Det er kommet borgerne til gode, som har fået lettere adgang til medicin og kompetent vejledning om den. Apotekerne sælger samtidig flere varer til borgerne, hvilket på paradoksvis sætter apotekernes økonomi under pres.

Danskerne skal have lettere adgang til det lokale apotek. Det var en del af baggrunden for, at loven om apoteker blev ændret i 2015. For at nå målet om øget tilgængelighed fik apotekerne friere rammer til at oprette nye enheder.

Det er en mulighed, som apotekerne har grebet. Siden den nye lov trådte i kraft, er der åbnet 176 nye apoteker rundt omkring i landet. Som det fremgår af figur 1, er der etableret flest nye apoteker i de større byer.

Det er ikke så overraskende. Det er der, hvor flest borgere skal have ekspederet recepter, og hvor flest borgere dermed vil have gavn af et nyt apotek. Det er også der, der er et økonomisk grundlag for at drive et apotek.

Som det fremgår, er der også kommet nye apoteker til i en række mindre byer.

Borgere i store dele af landet har derfor oplevet, at der er blevet kortere til det nærmeste apotek.

Figur 1: Apoteksenheder før og efter 1. juli 2015

Kilde: Danmarks Apotekerforening. Opgjort pr. 01-08-2019

Grønne prikker viser de 312 apoteker (og filialer), som er oprettet før 1. juli 2015.

Røde prikker viser de 176 nye apoteker, som er oprettet efter 1. juli 2015.

Længere åbningstider

Den øgede konkurrence blandt apotekerne, som følger af den nye apotekerlov, har også fået apotekerne til at udvide åbningstiderne på en række parametre, jf. tabel 1. Det har givet borgerne bedre mulighed for at hente deres medicin både i hverdagene og i weekenderne.

Antallet af apoteker, der vælger at holde længe åbent, er steget markant. I 2015 var der 88 apoteker, der holdt åbent i mere end 47 timer om ugen. I dag er tallet steget til 147 apoteker. Det svarer til en stigning på 67 procent.

Apotekerne vælger også i stigende grad at holde længere åbent end loven kræver. I 2015 var det 175 apoteker, der holdt åbent længere end lovkravet.¹ I dag er det tal steget til 307 apoteker. Det svarer til en stigning på 75 procent.

Endelig er apotekernes åbningstider i weekenden blevet udvidet væsentligt. I august 2019 havde 49 apoteker valgt at holde søndagsåbent. Hertil kommer de 49 vagtapoteker, der alle har søndagsåbent. Der er altså 98 apoteker, der har søndagsåbent.

Tabel 1: Apotekernes åbningstider – uden vagtåbningstiderne

	Antal apoteker		Fordeling		Ændring i antal
	Pr. 30/6 2015*	Pr. 1/8 2019	Pr. 30/6 2015	Pr. 1/8 2019	
Receptekspederende enheder (inkl. vagtapoteker)	312	488	100%	100%	56%
Apoteker, der har åbent mere end 47 timer pr. uge	88	147	28%	30%	67%
Apoteker, der har åbent mere end lovkravet	175	307	56%	63%	75%
Apoteker, der har åbent om søndagen	2	49	1%	10%	2350%
Apoteker, der har åbent mere end 4 timer på lørdage	53	169	17%	35%	219%

*) Før ændringen af apotekerloven trådte i kraft 1. juli 2015.

Kilde: Danmarks Apotekerforenings opgørelse på basis af apotekernes offentliggjorte åbningstider.

Lavere gennemsnitlig ventetid

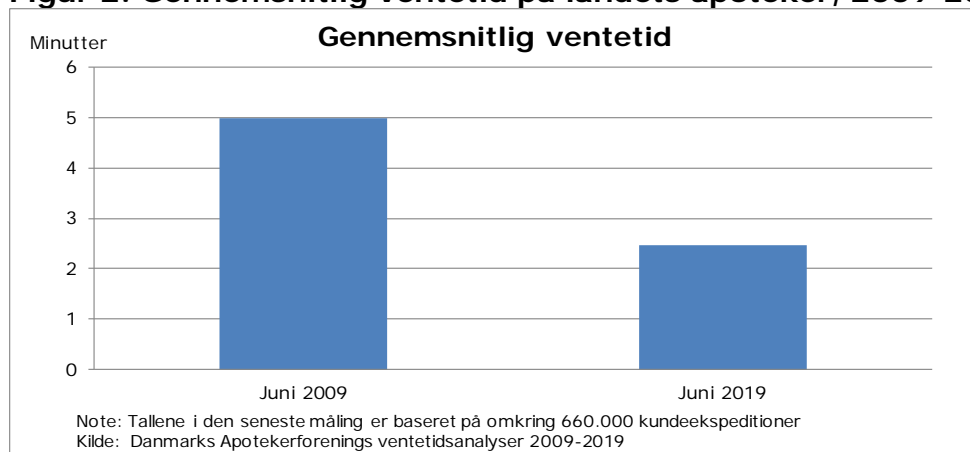
Mens åbningstiderne er blevet længere, er ventetiden på apoteket blevet kortere.

Hvis man gik på apoteket en junidag for ti år siden, kunne man se frem til at vente i fem minutter, fra man havde trukket sit nummer, til man blev ekspederet. I dag er ventetiden mere end halveret. I juni 2019 blev apotekernes gennemsnitlige ventetid således opgjort til at være to og et halvt minut.²

¹ For apoteker uden vagtforpligtelse, er lovens krævede minimumsåbningstid på 47 timer om ugen for byapoteker og 44,5 timer om ugen for øvrige apoteker samt apoteksfilialer.

² Denne opgørelse er baseret på målinger fra 373 apoteker, som i alt har haft 659.369 kunder i perioden.

Figur 2: Gennemsnitlig ventetid på landets apoteker, 2009-2019

Presset økonomisk ramme

Landets apoteker har altså øget tilgængeligheden, udvidet åbningstiderne og sænket ventetiderne. Det er sket, uden at den økonomiske ramme er fulgt med. Det har ført til kraftige rationaliseringer i store dele af apotekssektoren, hvilket i sidste ende risikerer at påvirke den sundhedsfaglige kvalitet.

Den økonomiske styring af apotekssektoren indeholder samtidig en incitamentsstruktur, som risikerer at undergrave apotekernes fokus på kerneopgaven – at udlevere lægemidler til danskerne og rådgive dem om den rette brug af lægemidlerne.

Den økonomiske styring fastlægges i en 2-årig aftale – den såkaldte bruttoavanceaftale – som Danmarks Apotekerforening indgår med Sundheds- og Ældreministeriet. En central mekanisme i økonomimodellen udgøres af to elementer. Den såkaldte avanceramme og en fastkroneavance.

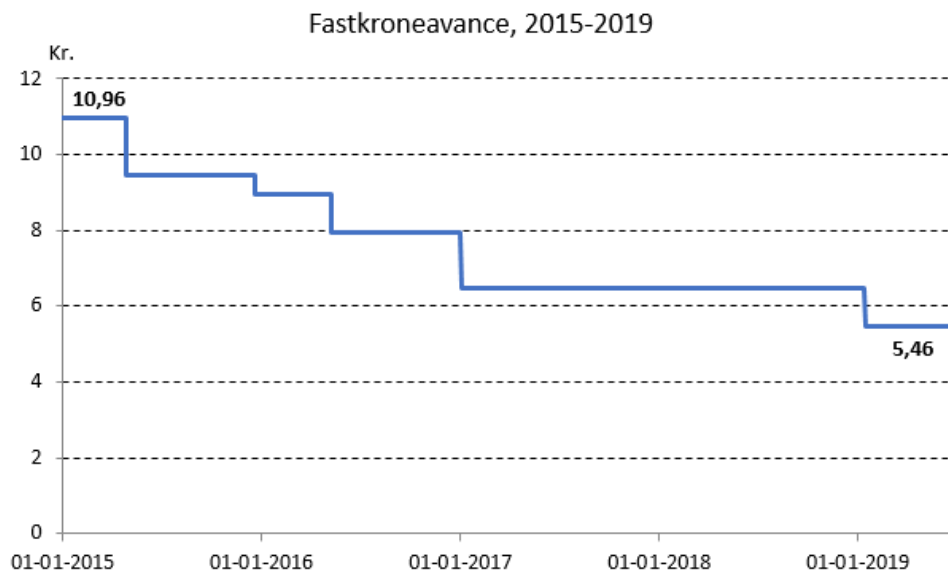
Det første element – *avancerammen* – sætter et loft over, hvor meget apotekerne, som sektor må tjene på salg af lægemidler og salg af de såkaldte frihandelsvarer. I 2019 var rammen på 2,68 mia. kr., som skal dække udgifter til løn, husleje, vedligeholdelse, forsikringer, forrentning og afskrivninger mv. Det andet element – *fastkroneavancen* – er den faste avance, apotekerne må lægge på indkøbsprisen pr. pakke medicin. I 2019 var avancen på 5,46 kr. pr. pakke.

Økonomimodellen indebærer, at såfremt apotekerne, som sektor, overskrider den samlede avanceramme, bliver fastkroneavancen pr. pakke medicin sat ned.

Apotekerne har overskredet avancerammen adskillige gange de seneste år. Baggrunden er, at apotekerne nu sælger flere frihandelsvarer for at finansiere de mange nye filialer, der siden 2015 har bidraget til den øgede tilgængelighed, som er efterspurgt fra politisk side.

Overskridelserne på avancerammen har medført gentagne reduktioner i fastkroneavancen, som det fremgår af figur 3. I 2015 var fastkroneavancen således 10,96 kr. pr. pakke apoteksforbeholdt medicin. Den er nu halveret til 5,46 kr. pr. pakke.

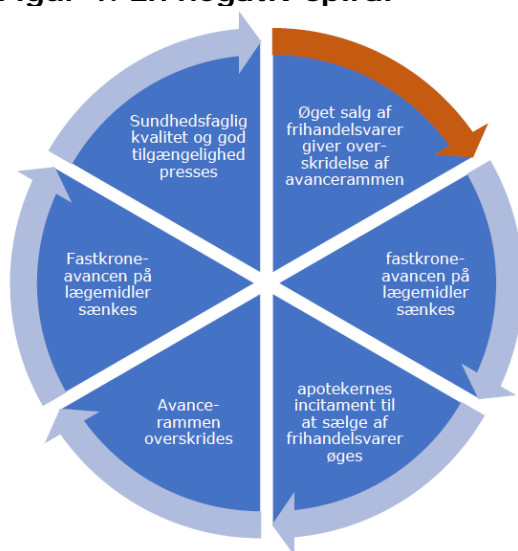
Figur 3: Udviklingen i fastkroneavancen

Når fastkroneavancen sættes ned, tjener apotekeren mindre på at udlevere medicin. Avancen på frihandelsvarer er imidlertid uændret. Det giver den enkelte apoteker incitament til at øge sit fokus på salg af de såkaldte frihandelsvarer, hvis de vil sikre lønsomheden i virksomheden.

Resultatet af det øgede fokus på at sælge frihandelsvarer fører til, at avancerammen igen overskrides, og at fastkroneavancen sænkes yderligere. Økonomimodellen skaber altså en negativ spiral, som illustreret i figur 4.

Figur 4: En negativ spiral

Uønskede konsekvenser

Når apotekerne tjener mindre og mindre på at sælge medicin, sætter det fagligheden under pres på apotekerne.

Udover at flytte apotekernes fokus fra det sundhedsfaglige arbejde, indebærer økonomimodellen også, at det bliver stadig vanskeligere at drive apotek i yderområderne.

Det skyldes, at landapoteker i højere grad lever af at sælge lægemidler end apoteker i byerne, der har bedre mulighed for at sælge frihandelsvarer. Denne geografiske slagside i økonomimodellen kan aflæses i landskabet, hvor det er vanskeligt at få farmaceuter til at overtage små apoteker, der ligger på landet.

Samtidig viser beregninger, at såfremt apotekerne fortsætter med at øge salget af frihandelsvarer i samme tempo som hidtil, risikerer op til 35 apoteker i landområderne at blive lukningstruede, fordi de ikke længere vil være rentable at drive.

Den nuværende økonomimodel risikerer dermed at undergrave danskernes adgang til medicin og rådgivning om den af en ensartet, høj kvalitet i hele landet.